

POROČILA IN OCENE

RELAZIONI E RECENSIONI

REPORTS AND REVIEWS

Gašper Mithans**35. ZBOROVANJE ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE**
»Migracije in slovenski prostor od antike do danes«
(Koper, 30. 9.–2. 10. 2010)

V Kopru se je v Pokrajinskem muzeju Koper ter na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem od 30. septembra do 2. oktobra 2010 odvijalo 35. zborovanje Zveze zgodovinskih društev (ZZDS). Letošnje srečanje slovenskih zgodovinarjev je bilo izvedeno v soorganizaciji z Znanstveno-raziskovalnim središčem Univerze na Primorskem in Fakulteto za humanistične študije Univerze na Primorskem. Tokratna tema zborovanja je bila »Migracije in slovenski prostor od antike do danes« s ciljem podati pregled stanja raziskav tega polja v slovenskem zgodovinopisu/ih. Med udeleženci so bili priznani slovenski zgodovinarji in zgodovinarke, učitelji in profesorji zgodovine na osnovnih in srednjih šolah, arhivist, muzealci in drugi. Posebej je potrebno izpostaviti prednost prostora, tj. fakultete, kjer se je odvijalo zborovanje, ki je doprineslo k osvežitvi dogodka s strani študentov tako med udeleženci kot tudi med referenti, kjer je bil sploh opazen porast aktivno sodelujočih doktorandov ter »novih« doktorjev.

Na zborovanju so podelili Nagrado Klio za najboljšo zgodovinopisno knjigo zadnjih dveh let, ki jo je prejel dr. Andrej Studen za znanstveno monografijo *Pijane zverine* ter častni članstvi, ki sta ju prejela dr. Branko Marušič in Salvator Žitko.

Uvodni referati so sledili časovni osi od antike do srede 20. stoletja (dr. Alenka Cedilnik, ddr. Mitja Guštin, dr. Peter Štih, dr. Vasko Simoniti, dr. Aleksej Kalc, dr. Marjan Drnovšek, dr. Darko Darovec in Meliha Fajić), predstavljen pa je bil tudi metodološki vpogled v naslovno tematiko (dr. Marina Lukšič Hacin). V popoldanskem delu sta potekali dve sekciji, v prvi je bilo predstavljenih devet novih doktoratov s področja zgodovinopisa, ki so jih podelile Univerza v Ljubljani, Univerza v Mariboru in Univerza na Primorskem, v drugi, namenjeni predvsem učiteljem, pa t. i. šolska sekcija z aktualno temo »Zgodovinski učbeniki danes«.

Predstavitev referatov so drugi dan potekale po panelih, ki so migracije na eni strani obravnavale po posameznih obdobjih, na drugi strani pa so bile vezane na lokalno-regionalni in/ali nacionalni kontekst(e). Žal je zgolj en panel (»Migracije in slovenski prostor v obdobju do prve svetovne vojne«) obravnaval starejšo zgodovino, ki pa je morda največ prispeval k zapolnitvi vrzeli v Sloveniji še vedno raziskovalno »podhranjenih« zgodovinskih tematik izven polja politične ter nacionalne zgodovine z obravnavo izbranih segmentov populacije kot so znanstveniki, učitelji in reveži. Družbenopolitično specifičnost migracij med prvo in drugo svetovno vojno na Slovenskem je zajel panel »Migracije v času svetovnih vojn«. Z ozirom na kraj zborovanja je bil pričakovano dobro zastopan panel »Migracije v Julijski krajini v času

med obema vojnoma«. Referati so povezovali večnacionalno regionalno »primorsko« zgodovino s slovensko »matico«, predstavljen je bil tudi pogled italijanskih priseljencev v Julijski krajini, poleg tega pa sta bila na podlagi statističnih kazalcev raziskav tematike soočena slovensko in italijansko zgodovinopisje. V sklopu »Migracije po 2. svetovni vojni« so referati obravnavali migracije slovenskega in italijanskega prebivalstva predvsem v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni na področju zahodne Slovenije ter Trsta, prebege na »severni meji« ter fenomen zdomstva. Širok spekter problematik je zajel panel »Izseljenstvo in priseljenstvo«, ki je odprl vprašanja aleksandrink – migrantk, migracij muslimanov v slovenski prostor, imigracij koroških Slovencev ter povojnega priseljevanja v Slovenijo iz drugih jugoslovanskih republik. Prispevki v panelih »Nemci in slovenski prostor« ter »Judje in slovenski prostor« pa so se osredotočili na etnični skupnosti, ki so ju – tudi na Slovenskem – migracije še posebej zaznamovale.

Med dopoldanskim in popoldanskim delom so drugič zapored na zborovanjih založbe (Zveza zgodovinskih društev – publikaciji Zgodovinski časopis in Kronika, Univerzitetna založba Annales, Nova revija in Študijski center za narodno spravo) predstavile svoje knjige z zgodovinsko tematiko.

V okviru občnega zбора ZZDS velja izpostaviti sprejeto iniciativo, da se uvede Priznanje Ervina Dolenca za znanstveni prvenec. Zamenjalo se je tudi vodstvo ZZDS; tako je predsedniško funkcijo od dr. Egona Pelikana (v sledečem mandatu

podpredsednik) za naslednji dve leti prevzel dr. Matevž Košir, dr. Nevenka Troha je obdržala podpredsedniško mesto, tajniško funkcijo pa je od podpisanega prevzela Aida Škoro Babić. Prav tako je na mestu predsednika sekcije za vojaško zgodovino dr. Roka Stergarja zamenjal dr. Vladimir Prebilič. Po končanem občnem zboru ZZDS je novi častni član Salvator Žitko poskrbel za strokovno vodenje po starem mestnem jedru Kopra.

Naslednji dan je na strokovni ekskurziji po zaledju slovenske Istre dr. Dragica Čeč predstavila pomen in zgodovino srednjeveških utrdb v Istri, z ogledom le-teh v Socerbu, Črnem kalu in Kubedu ter transformacijo tega prostora skozi čas. Umetnostna zgodovinarka Vesna Kamin Kajfež pa nam je razkrila manj poznane sakralne znamenitosti Izole.

Zborovanje je zastavljene izzive uspelo v veliki meri izpolniti s širokim programom, s številčno udeležbo referentov ter publike, izdajo obsežne monografske publikacije (705 strani, 43 prispevkov), ki bo lahko služila v didaktične namene na vseh ravneh izobraževanja ter predstavitevijo novih perspektiv zgodovinopisja na področju študij migracij, ki kažejo nekoliko večjo odprtost do interdisciplinarnih pristopov in še vedno spregledanih tematik.

Claudio Povolo: L'UOMO CHE PRETENDEVA L'ONORE: Storia di Bortolamio Pasqualin da Malo (1502–1591). Venezia, Marsilio Editori, 2010, 187 str.

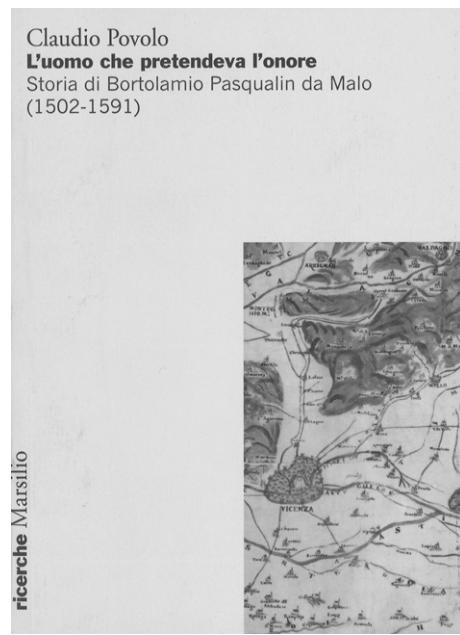
V zbirki Ricerche je pri beneški založbi Marsilio v začetku letošnjega leta izšla monografija zgodovinarja in dolgoletnega raziskovalca pravnozgodovinskih vidikov beneške preteklosti, Claudia Povola, ki poučuje zgodovino prava in pravno antropologijo na univerzi Ca' Foscari v Benetkah. »L'uomo che pretendeva l'onore« je pravzaprav presenetljiva in svojstvena zgodovinska pripoved o Bortolamu Pasqualinu, osebnosti, s katero se je avtor pogosto srečeval v svojem večletnem brskanju po arhivskem gradivu in je zato še posebej pritegnila njegovo pozornost. Še zlasti veliko gradiva o tem možu hrani arhiv mesta Vicenze (tako imenovani *Archivio Torre*, ki ga hranijo v tamkajšnji knjižnici), iz katerega se je ponujala kopica drobcev, s pomočjo katerih je bilo mogoče sestaviti kompleksno sliko o Pasqualinovem življenju. Pa ne le v obliki golih biografskih navedkov, temveč tudi v obliki nadvse dragocenih podatkov o družbenih in političnih relacijah med mestom in podeželjem v 16. stoletju, ki so sestavljeni spremljajoče kontekstualno ozadje pod drobnogled postavljene življenjske zgodbe.

Za razumevanje nekaterih globokih družbenih sprememb, ki so nastopile v tem času, je bila po avtorjevem mnenju nadvse koristna prav rekonstrukcija Pasqualinovega življenja, o katerem, priznava avtor, sicer zlasti med beneškimi viri gotovo

obstaja še veliko neobdelanih sledi. Kljub temu pa se iz zgodbe o tem predstavniku 'ruralne buržoazije' iz kraja Malo v bližini Vicenze, kakršno ponuja Povolova monografija, nazorno zrcalijo konfliktni odnosi znotraj neke družbe ter med podeželskim in mestnim svetom, in to skozi celotno stoletje, ki ga je imel, in to kar zajeten del, priložnost doživeti tudi Pasqualin.

Publikacija, ki jo je avtor pripravil na podlagi močno razširjene in dodelane predloge za prispevek na simpoziju o družinah in relacijah moči v Italiji med srednjim in novim vekom, vsebuje tudi nekaj slikovnih prilog ter priročen slovar s seznamom osebnih in ledinskih imen ter z obrazložitvijo ključnih pravno-institucionalnih terminov, ki jih bralec v delu srečuje. Delo samo pa je v ogrodju zasnovano v slogu poročanja o dogajanju v kronološkem vrstnem redu oziroma v obliki dramatičnih epizod, vendar pa je to na videz faktografsko opisovanje pod avtorjevim preciznim analitičnim očesom preseženo, predvsem skozi branje virov med vrsticami. Gre zlasti za vire pravnega izvora (med drugim so bili podatki črpani tudi iz pričevanja, ki ga je proti Pasqualinu podal njegov stanovski kolega in kmalu tudi nasprotnik B. Canati). Izvedeti je sicer mogoče, da je Bortolamio Pasqualin, trgovec s svilo in prokurator svoje vasice, čigar poti so se gibale med Malom, Vicenzom in močnimi Benetkami, odbranil poskus plemiške klike, da bi mu naprtila neposredno vpletenost v krvav upor, do katerega je prišlo v Malu za praznik sv. Ivana, 28. decembra 1552, nato pa se je skupaj s sinovoma vztrajno boril proti ključnim mestnim plemiškim družinam, ki so nenehno izvajale pritiske na obrobne skupnosti in vasice. Vpet v kompleksno lokalno mrežo konfliktov je moral izkusiti tudi izgubo sina Giovana Battiste, ki je bil umorjen (ta umor, piše avtor, je obdan z mnogimi simbolnimi pomeni na družbeni in zlasti kulturni ravni), vendar je do konca svojega življenja ostajal 'glasnik' in tudi 'delni povzročitelj' konfliktne stvarnosti svoje skupnosti.

Njegova osebna in družinska biografija, meni avtor (str. 42), sestavljata nekakšno »genealoško paradigmatsko progo, ne le ekonomskih in političnih transformacij, ki so v tistem času zadele ruralni svet, temveč tudi mreže konfliktov, ki se je namestila na staro strukturo jurisdikcijske države«. Mi-

kronivo posameznikove življenjske zgodbe skozi precej plastično pripoved (zvrst, ki ima v novejšem zgodovinopisu že nekaj posnemanja vrednih predhodnikov) tako odraža veliko širše dimenzijske in značilnosti družbe izbranega časa (osredotoča se predvsem na drugo polovico 16. stoletja), kar pomeni njeno umestitev v kontekst v kar najširšem smislu. Med drugim avtorju služi tudi za opazovanje nekaterih pomembnih konceptov, povezanih z družbenimi odnosi v preučevanih zgodovinskih okoliščinah, kakršni so čast (tako osebna kot tudi družinska), priateljstvo, botrinstvo, patronat idr., pri čemer sprembla predvsem njihovo redefiniranje in 'variacije', še zlasti pa mu kot pojmovna rdeča nit služi zanimiva in ne enoznačna relacija med mestom in podeželjem.

Zgodba o Bortolamu Pasqualinu skozi oči Claudia Povola je tako še en dragocen primer historiografskega branja pravnih virov, ki se izmika navideznim utesnjujočim omejitvam, značilnim za takšne dokumente, namesto tega pa se odpira večdimensionalnemu pogledu in skuša razbrati tudi tisto, česar na prvi pogled ni mogoče zaznati.

Urška Železnik

*Lovorka Čoralić (ur.): HRVATSKO-CRNOGORSKI DODIRI /
CRNOGORSKO-HRVATSKI DODIRI: identitet povjesne i kulturne
baštine Crnogorskog primorja. Zagreb, Hrvatski institut za povijest –
Matica hrvatska, 2009, 852 str.*

U izdanju Hrvatskog instituta za povijest i Matice hrvatske objavljen je zbornik radova pod naslovom *Hrvatsko-crnogorski dodiri / crnogorsko-hrvatski dodiri: identitet povjesne i kulturne baštine Crnogorskog primorja* u Zagrebu 2009. godine. Radi o zborniku radova s istoimenog znanstvenog skupa održanog u listopadu 2007. g., a uredila ga je Lovorka Čoralić, ujedno i jedna od organizatora samog skupa. Zbornik sadrži 45 radova iz područja povijesti, povijesti umjetnosti, književnosti, a vremenski raspon obuhvaća dugi vremenski period – od ranog srednjeg vijeka do suvremenog doba.

Prvi rad kojim započinje zbornik rad je Milka Brkovića pod naslovom *Srednjovjekovna Duklja/Zeta – kasnija Crna Gora* (str. 11–37) u kojem autor daje presjek političke povijesti Crnogorskog primorja, počevši od pregleda Dukljanskih vladara (od vremena bizantske nominalne vlasti u ranom srednjem vijeku pa sve do dolaska Osmanlija u kasnom srednjem vijeku). Ukazuje i na važnost crkvenih izvora zbog nedostatka ostalih, ali i katoličke crkve općenito u Duklji/Zeti.

Vojislav D. Nikčević autor je rada pod naslovom *Crvena i Bijela Hrvatska u dokumentima VIII – IX vijeka* (str. 39–58) u kojem daje pregled razvoja slavenskih kraljevstava s naglaskom na proučavanje skupa svih »sklavinija«. Naglašava da se prostorom Bijele Hrvatske nazivaju prostori antičke europske Sarmatije od Baltika do juga Liburnije i Splita, a Crvene Hrvatske prostori Skitije i azijske Sarmatije južno od Save, Dunava i pontske stepne kojom je upravljao Dukljanski arhiepiskopat.

Povelje dukljanskih vladara (str. 59–73) rad je Božidara Šekularca u kojem analizira izvore za povijest Duklje. Kao najvažnije izvore naglašava djelo cara Konstantina Porfirogeneta i ono popa Dukljanina, ali i isprave koje su prepiska dukljanskih vladara i papa iz Vatikanskog arhiva. Isprave dukljanskih vladara, iako se raspravljaljao o njihovoj autentičnosti, predstavljaju polazište istraživanja političko-društveno-ekonomske povijesti crnogorske povijesti.

Vladan Lalović napisao je rad pod naslovom *Počeci hrišćanstva na Crnogorskem primorju – provincija Prevalis* (str. 75–87) u kojem promatra rano crkveno organiziranje u toj rimskoj provinciji sa središtem Skadru. Proces je moguće istraživati tek od 4. st. jer nam izvori to ne dopuštaju ranije, te smatra da su se crkvene organizacije održale sve do dolaska Avara i Slavena na to područje.

Papinstvo i dukljansko-barska (nad)biskupija u drugoj polovici XII. stoljeća (89–105) rad je Ivana Majnarića u kojem autor sagledava slučajeve dvojice barskih nadbiskupa u kontekstu odnosa barske nadbiskupije s papinstvom. Naime, iako se mnogo u historiografiji govorilo o slučajevima barskih nadbiskupa Grgura i Ivana, autor ih stavlja u novi kontekst jer ih treba sagledavati odvojeno od svjetovnih vlasti i politike koje su bile usko povezane, ali ne i isključive.

Ante Gulin autor je članka koji nosi naslov *Srednjovjekovna Barska (nad)biskupija i Kaptol* (str. 107–126) u kojem daje pregled utemeljenja i djelatnosti kaptola sv. Jurja. Budući da se dosta pisalo o povijesti dukljansko-barske nadbiskupije daje pregled relevantne literature i izvora, da bi potom svoj istraživački fokus usmjerio na utemeljenje Kaptola, za koje smatra da se dogodilo krajem 10. st. kada se ugasio dukljanska metropolija, a ustanovila barska biskupija.

Ozana Kotorska u društvenom i vjerskom životu Kotora (str. 127–145) rad je Marijana Biškupa o kotorskoj blaženici na prijelazu iz 15. u 16. stoljeće. Kratko opisuje njezin život prije zaređenja, da bi se potom više bazirao na njezino vođenje malog samostana i karitativnu djelatnost (prema legendi puno je brige posvećivala siromasima, u hrani ili odjeći). Spominju se i slučajevi ozdravljenja, a posebno je zanimljivo ono nadbiskupa Barija (Kotor je tada bio pod njegovom jurisdikcijom) Ivana Antuna.

Jovan J. Martinović napisao je rad pod naslovom *Papski interdikt i ekskomunikacija Kotorana u prvoj polovini XIV. stoljeća* (147–155) u kojem opisuje epizodu kada su stanovnici Kotora 1328. došli u sukob s papom Ivanom XXII. zbog imenovanja Sergija Bolice za biskupa Kotora jer on, prema statutu, budući da je bio građanin Kotora, nije mogao postati i njegovim biskupom. Događaj je uzrokovao sukobe i

potom ekskomunikaciju Kotorana, da bi se situacija naposljetku povoljno završila.

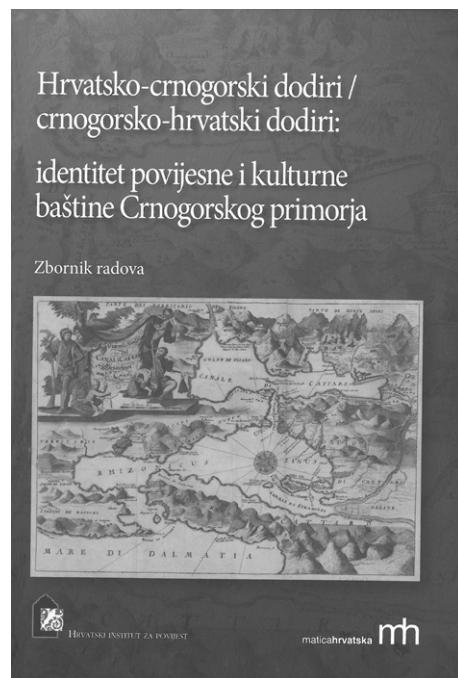
Stranci u Kotoru u prvoj polovici XIV. stoljeća (157–184) rad je Zorana Ladića i Gorana Budeča u kojem autori daju doprinos istraživanju urbane povijesti Istočne obale Jadrana. Svoje istraživanje temelje na kvantitativnoj obradi grada koja je objavljena u seriji *Monumenta Catarensis*, a analizirali su njihov spol, društveni položaj, profesiju te razloge privremenog ili trajnog nastanjivanja ondje.

Nevenka Bogojević-Gluščević autorka je rada *Statutarni propisi o stanovništvu srednjovjekovnog Kotora* (185–211) u kojem na temelju statutarnog pravu želi istražiti strukturu stanovništva Kotora u 14. stoljeću. Prostor srednjovjekovne kotorske komune, prema odredbama statuta, podijelila je na tri prostorne cjeline (urbani prostor, okolica i distrikt i agrarni prostor), a sukladno toma razmatrala kako je struktura stanovništva i njihovo zanimanje bilo različito u tim predjelima.

Balšići između katoličanstva i pravoslavlja (215–223) rad je Vasilja Jovovića u kojem autor razmatra specifičan odnos u kojem se našla dinastija Naime, smatra se da je obitelj Balšić došla iz Francuske za vrijeme srpskog kralja Uroša I. (njegova žena Jelena bila je rođakinja Karla Anžuvinskog). Na katoličanstvo su se preobratili 1369. godine, ali je iz političkih razloga Balša III. prešao na pravoslavlje, a ne isključivo vjerskih pogleda.

Sabine Florence Fabjanec u radu *Prijevoznici i pomorski trgovci s područja Crnogorskog primorja u XVI. stoljeću* (225–247) daje doprinos istraživanju prijevozničke uloge ljudi s Crnogorskog primorja u Splitu i Ankoni. Trgovci Crnogorskog primorja koristili su splitsku luku kao tranzitno mjesto između Osmanskog carstva i Italije, a ankonsku su luku koristili turski i židovski poduzetnici posredništvom stanovnika Crnogorskog primorja.

Pomorstvo i trgovina srednjovjekovnog Ulcinja (249–269) rad je Maksuta Dž. Hadžibrahimovića u kojem autor razmatra problematiku pomorske djelatnosti jednog grada istočne obale Jadrana. Istražuje ulogu pomorske trgovine kroz svakodnevnu djelatnost trgovaca, ali potom i vojnu (u sklopu toga i gusarstvo). Autor obrađuje i

zanimljiv fenomen crnaca iz Ulcinja koji su bili porijeklom iz Afrike, a oni su obradivali zemlju na imanjima ili služili na brodovima.

Ljerka Šimunković autorica je rada *Boka kotorska i budvansko-barsko područje u itineraru mletačkog sindika Giovannija Battiste Giustiniana iz 1553. godine* (271–277) gdje iznosi podatke iz izvješća tog mletačkog istražitelja. Sindik kojeg je poslala Mletačka republika trebao je istražiti trošenje državnog novca i rad državnih činovnika. Itinerar je prvorazredni izvor jer daje detaljan opis stanja utvrda, posade i prihoda.

Boka kotorska u talijanskim geografskim priručnicima XVI.XVIII. stoljeća (279–303) rad je Milorada Pavića u kojem autor daje doprinos istraživanju geografskih spoznaja na primjeru jednog grada Crnogorskog primorja. Naglasak je stavio na one talijanske provenijencije jer su najbrojniji (njih 15), ali također i jer su bili tiskani.

Đorđe Borozan napisao je rad pod naslovom *Crnogorsko primorje u vrijeme mletačko-osmanskih ratova tokom XVI, XVII i početkom XVIII vijeka* (305–313) u kojem promatra navedeni prostor kao područje prožimanja dvaju različitih civilizacija što je uzrokovalo mijenjanje demografske slike. Osim depopulacije uzrokovanе ratnim događanjima, u mirnom razdoblju upadi i pljačke nisu prestajali, a njih su slijedile glad i epidemije.

Adnan Pepić autor je rada *Osmanska vlast na Crnogorskom primorju* (315–330) u kojem istražuje ponovni procvat gradova nakon osmanske prevlasti. Građevine iz tog razdoblja nisu ostale sačuvane, ali zato osmanski putopisi sadrže mnoštvo podataka o njima. Njih je gradilo bogato osmansko stanovništvo koje se ondje doselilo, ali je i postojeći upravni sustav štitio gradove budući da su oni bili uporišna točka od neprijatelja na Jadranskom moru.

Integracijski procesi kod pravoslavnih Crnogoraca naseljenih na jug istarskog poluotoka u XVII. stoljeću: primjer Peroja (331–351) rad je Alojza Štokovića u kojem autor opisuje sukob koji se dogodio 1677. g. kada su doseljeni Crnogorci trebali dobiti status »habitantes vecchii« čime bi izgubili povlašteni status. Slučaj je zanimljiv jer su mletački agenti te ljude organizirano doveli s područja Crmnice (formalno u sastavu Osmanskog carstva) u selo Peroj (u tom trenutku bilo na granici odumiranja).

Slaven Bertoša autor je rada *Migracijska prožimanja današnjeg Crnogorskog primorja i Pule od XVII. do XIX. stoljeća* (353–365) gdje analizira zapise matičnih knjiga kako bi rasvjetlio tko su bili malobrojni doseljenici na istarskom prostoru koji su potekli iz Crne Gore. Oni su najvećim dijelom bili vojnici i vojno osoblje, a najviše ih se spominje s područja Bara, Boke kotorske, Kotora, Budve, itd.

Sociolingvistički aspekti nominacija nahočadi u Kotoru od XVII do kraja XIX vijeka (367–387) rad je Gracijele Čulić. Autorica je istraživala socijalne odnose prema napuštenoj djeci u Kotoru te njihovom davanju imena koje su većinom vršili svećenici katedrale sv. Tripuna. Bili su marginalizirani svojom imenskom oznakom, posebice prezimenima koja su dobivali po eventualnom porijeklu, mjestu gdje su nađena, po povijesnoj toponomastici i dr.).

Anita Mažibradić napisala je rad *Bokeljsko-dalmatinski doticaji: tragom Bračana u kotorskim spisima XVII vijeka* (389–401) kojem autorica daje pregled njihovih višestoljetnih veza, s naglaskom na 17. stoljeće. Mnogi Bračani su došli u kotorski zaljev zbog svoje pomorske trgovine, neki kao mornari na brodicama, a neki kao vlasnici trgovačkih brodova koje je prodavalo vino i ulje.

Zdravka Zlodi autorica je rada *Crna Gora u putopisu Aleksandra Sapiehe (1773.–1812.) – Putovanje po slavenskim zemljama* (403–413) u kojem istražuje motive koji su nagnali tog poljskog plemića i prirodoslovca na zanimanje za Crnogorce te na koji ih način on sagledava. Obrađuje dva Sapiehina pisma, prvo se odnosi na susret sa skupinom Crnogoraca u Puli, na početku njegova putovanja, te drugo koje opisuje putovanje do Skadra, Ulcinja, Budve i Kotora.

Boka kotorska u svjetlu austrijske politike tridesetih godina XIX. stoljeća (415–426) rad je kojeg je napisao Tado Oršolić. Autor ondje analizira austrijsku diplomaciju vezanu uz nekoliko aspekata važnih za povijest Boke kotorske jer je ona bila sporom između Austrije i Crne Gore. Izvješća Beću oslikavaju lošu situaciju zbog graničnog položaja tog mjesta.

Darko Antović autor je rada *Ostvarenje borbe za narodni jezik u Kotoru za vrijeme austrougarske vladavine tokom XIX vijeka* (427–457) u kojem razmatra tijek borbe za narodni jezik u upravi i školstvu za vrijeme druge austrijske uprave od 1814. do 1914. godine. U administraciju je narodni jezik uveden 1872. g., ali trebalo se još boriti za provedbu praksi što se netom potom i dogodilo.

Slavko Kovačić napisao je rad pod naslovom *Svećenici glagoljaši Splitko-makarske biskupije na župama Kotorske biskupije od 1819. do 1869.* (459–488) u kojem daje doprinos crkvenoj povijesti i hrvatsko-crngorskim prožimanjima kroz osobe svećenika koji su dolazili na službe u Kotor, za vrijeme biskupa Stjepana Pavlovića Lučića. Navodi da su sedmorica glagoljaša došla iz splitsko-makarske biskupije, te autor donosi njihove kratke biografije.

Barski nadbiskup Šimun Milinović (1886.–1910.) i svetojeronska afera (489–520) rad je Zorana Grijaka u kojoj daje osvrt da događaje 1901./1902. g. kada je grupa talijanskih iridentista nasilno zauzela Zavod sv. Jeronima u Rimu. U događanja se upleo barski nabiskup Šimun Milinović i ministar Lujo Vojnović koji su podnijeli zahtjev da se u naslovu Zavod sv. Jeronima nakon »pro croatica« stavi »et pro serbica gente«. Zbog političkih okolnosti toga vremena ime je promijenjeno u »Slavorum gentem«.

Momčilo D. Pejović autor je rada *Školovanje Crnogoraca u Hrvatskoj u drugoj polovini XIX i u prvim decenijama XX vijeka* (521–530). U njemu autor promatra odlazak Crnogoraca na školovanje u Hrvatsku, kao dio Austro-Ugarske, u razdoblju od 1848. do 1918. godine. Pohađali su škole u Dubrovniku, Zadru, Splitu, Zagrebu, Karlovcu, Rijeci, Senju i Osijeku. Razmatrao je slučajevе od srednjih i viših škola do fakulteta.

Krešimir Regan napisao je rad *Politička situacija u Dubrovačkom primorju uoči i nakon razgraničenja Banovine Hrvatske sa Zetskom banovinom* (531–556) u kojem daje doprinos istraživanju političke povijesti 20. stoljeća. Nakon dogovora Cvetković-Maček aktualiziralo se pitanje razgraničenja između Banovine Hrvatske (poglavitno Dubrovačkog primorja) i Zetske banovine pa autor predstavlja i najvažnije političke grupacije, kao i njihove političke i ideološke programe.

Kotorska biskupija 1945–1962. (prilog pitanju) [557–576] rad je Zvezdane Folića koji raspravlja o stanju u Kotorskoj biskupiji za vrijeme socijalizma. Autor komentira epizodu sa Stepincem i kako se val animoziteta prema katoličkom stanovništvu proširio na Crnu Goru, ističući slučaj barskog lokalnog župnika don Jakoba Vreska, a potom i drugih svećenika koji su i dalje nastojali obavljati svoje dužnosti.

Stjepo Mijović Kočan autor je rada *Kratak osvrt na djelatnost i sudbinu Vjenceslava Čižeka te Boka u njegovu pjesničkom djelu* (577–592) u kojem daje osvrt na životni put jednog književnika i filozofa porijeklom iz Boke kotorske, aktivnog u razdoblju druge Jugoslavije. Pisao je pjesme povezane uz područje Boke kotorske što se možda najbolje vidi u ciklusu *Bokeljska svitanja*.

Mile Bakić napisao je rad *Stari arhivi na crnogorskem primorju* (593–610) u kojem daje pregled nastanka i razvoja arhiva na područje Crne Gore. Autor razdvaja razvojne etape arhiva Crnogorskog primorja na kancelarijsko razdoblje i arhivsko razbolje. Daje povjesni pregled dvorskih i crkvenih arhiva. Notarske arhive detaljnije analizira i daje njihov pred s obzirom na njihovu geografsku smještenost (od Kotor, Budve, Bara, Ulcinja).

Grada za povijest Boke kotorske i budvansko-barskog priobalja u mletačkom Državnom arhivu: spisi Vijeća desetorice (611–620) naslov je rada Lovorke Čoralić i Damira Karbića u kojem autori daju pregled arhivskog fonda koji sadrži izvješća, molbe, pisma i slične vrste spisa vezanih uz gradove istočne obale Jadrana, točnije, Herceg Novi, Budvu, Bar i Ulcinj.

Maja Katušić i Marina Butorac autorice su rada *Arhivsko gradivo o Boki i Crnogorskem primorju u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Hrvatskom državnom arhivu* (621–628). U Arhivu HAZU temeljna zborka isprava vezana uz istraživanje Boke kotorske jest upravo *Diplomata*, tj. skupina isprava *Documenta Dalmatico-Veneta* koja broji čak 250 isprava vezanih uz tu tematiku u vremenskom razdoblju od 15. do 18. stoljeća.

Ante Bralić napisao je rad *Grada u zadarskom Državnom arhivu o povijesti Boke kotorske u Prvom svjetskom ratu* (629–642) u kojem donosi pregled podataka o Bokeljima koji su za vrijeme ratnih zbivanja pronašli svoje utočište u Zadru na temelju arhivskih fondova (npr. Spisi politički sumnjivih osoba, Objava rata i stanja u Boki kotorskoj, Spisi pravoslavne eparhije u Zadru, itd.) te prezentira najzanimljivije podatke.

Crnogorsko primorje kroz crnogorsku bibliografiju (643–653) naslov je rada Marijana Miljića u kojem daje pregled crnogorske literature koja je pisala o Crnoj Gori. Naime, daje kratak kronološki prikaz raznih bibliografskih obrada počevši od najranije tiskanih knjiga te naglašava da je do 1994. g. sakupljeno čak 200 000 bibliografskih jedinica.

Sreten Zeković napisao je rad *Hrvatsko-crnogorski jezički dodiri* (655–662). U njemu analizira jezična prožimanja, počevši od govora katoličkih svećenika koji su koristili pretežito hrvatsku latinsku terminologiju, a daje i primjere crnogorskih vladika koji su se tako služili terminima u svojim pismima.

Žarko L. Đurović autor je rada *O crnogorsko-hrvatskim primorskim odnošajima* (663–682) u kojem autor proučava crnogorsku kulturu ukazujući na specifičnosti veza i kontakta Crnogoraca i Hrvata posebice u Boki Kotorskoj koja se razvijala unatoč utjecajima susjednih zapadnih i balkansko slavenskih kulturnih sfera.

Prilog poznavanju kotorskih minijatura XV. stoljeća (683–731) rad je Ivane Prijatelj Pavičić iz područja povijesti umjetnosti u kojem autorica analizira kasnosrednjovjekovne kodekse iz Kotora. Stavlja naglasak na dvije skupine minijatura – one koje su bile u kodeksima koje je pisao notar Giovanni de Luxia te druge koje je izradio Lovro Dobričević za Kotorane.

Vinicije B. Lupis napisao je rad *Iz prošlosti srednjovjekovnog zlatarstva u Baru* (733–747) u kojem raspravlja o gotičkom raspelu iz 15. stoljeća iz stare barske katedrale, ali i o renesansnom raspelu s područja Barske nadbiskupije koje se čuva u selu Mikulići kraj Bara. Nastojao je rasvijetliti pitanje darovanja zlatarskih predmeta barskih građana svojim crkvama.

Marija Saulačić autorica je rada *Kulturna baština franjevaca na tlu Kotorske biskupije* (749–766) u kojem promatra djelovanje franjevačkih samostana koji su došli u Crnu Goru zahvaljujući Jeleni, ženi Uroša I. Nemanjića i njihove najranije povijesti. Potom naglašava doprinosa franjevaca kulturnom, prosvjetiteljskom i vjerskom životu.

Umjetnost XVII.–XIX. stoljeća u Boki kotorskoj (fragmenti) [767–778] naslov je rada Radoslava Tomića u kojem autor daje skicu zlatnog doba kotorske umjetnosti. Kako napominje, to je bilo razdoblje velikog prosperiteta pa se nisu samo gradile nove crkve i samostani, već su se opremale i bogatije kuće umjetninama donesenim iz Venecije.

Marija Mihaliček autorica je rada *Doprinos umjetnika iz Dalmacije i Hrvatske likovnoj baštini Boke Kotorske kroz stoljeća* (779–794) u kojem ukazuje na usporedni razvoj stilskih karakteristika profane i sakralne umjetnosti između dvaju država. Razmatra utjecaje umjetnika s hrvatskog području u razdoblju od 17. do 20. stoljeća.

Tatjana Koprivica napisala je rad *Don Frano Bulić kao istraživač kulturne baštine crnogorskog primorja* (795–801) u kojem daje pregled istraživanja koja je taj

poznati arheolog i istraživač poduzimao na Crnogorskom primorju u dva navrata, 1906. i 1910. godine. Zainteresirali su ga epigrafski spomenici, novci i pečati, kao dio kulturne baštine Crnogorskog primorja.

Miho Demović autor je rada *Kotorski svećenik Grgur Zarbarini (1842.–1921.) – (nepoznati) znanstvenik, (etno)muzikolog, pjesnik i prevoditelj* (803–826) daje pregled djelatnosti tog višestranog Kotoranina. Autor donosi životopis Grgura Zarbarinija, pregled njegova spisateljskog rada (pet djela u rukopisu i tiskovina) koje potom analizira.

Život i rad jednog malo poznatog kompozitora iz Boke: Antun Kopitović (1913.–1983.) [827–845] naslov je rada autorice Ivane Antović i posljednji u ovom zborniku u kojem autorica daje pregled života Antuna Kopitarovića koji je postao poznat u Argentini sa svojom vokalnom kompozicijom »Molitva« nastalom u Buenos Airesu 1971. godine.

Na kraju potrebno je pohvaliti ovako sveobuhvatnu monografiju koja obraduje zanimljivu problematiku kojoj se pristupilo na nekoliko načina i različitim metodologija. Raznolikosti su doprinijela istraživanja povjesničara, povjesničara umjetnosti, književnosti. Stoga, potrebno je čestitati autorima priloga, ali i urednici (ujedno i organizatorici skupa) koja je uspjela pribaviti ovako velik broj radova. Nadamo se da s crnogorsko-hrvatskim prožimanjima neće stati istraživanje dodira susjednih područja.

Suzana Miljan

Lidija Nikočević: IZ »ETNOLOŠKOG MRAKA«. Austrijski etnografski tekstovi o Istri s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Pula, Zavičajna naklada »Žakan Juri«, 2008, pp. 317

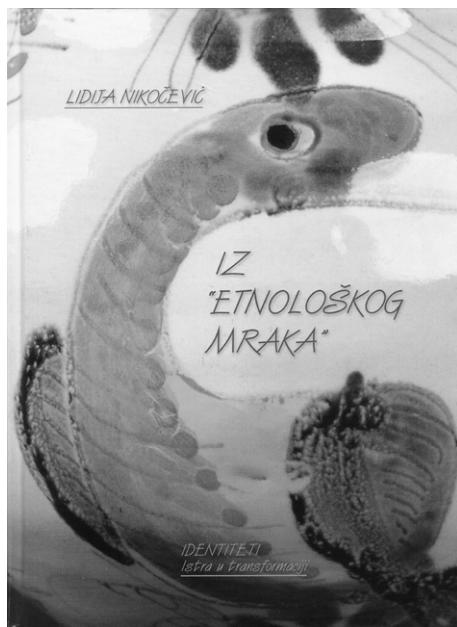
Tra le novità editoriali istriane dell'ultimo periodo, il libro di Lidija Nikočević *Iz »etnološkog mraka«. Austrijski etnografski tekstovi o Istri s kraja 19. i početka 20. stoljeća* (Da »le tenebre etnologiche«. Scritti etnografici austriaci sull'Istria tra la fine del XIX e gli inizi del XX secolo) merita sicuramente una posizione di rilievo. Prima di tutto perché è relativo ad un campo – quello etnografico – non troppo frequentemente oggetto di indagini scientifiche e, in secondo luogo, perché presenta i frutti di una lunga ricerca che l'autrice ha avviato sin dai primi anni Novanta dello scorso secolo.

Queste due situazioni si riflettono in qualche modo già nel solo titolo dell'opera, il quale lascia intuire come l'argomento trattato sia in realtà oscuro e, che per uscirne, i rimedi non sempre sono di semplice natura.

Ma dove ha origine questo periodo »tetro« e dove invece si intravedono i primi spiragli di luce? È questo l'interrogativo di fondo che, sia pure in modo implicito, accompagna tutti gli otto capitoli in cui è strutturato lo studio. Già dal primo di questi emerge come negli anni del governo austriaco l'Istria ha rappresentato per Vienna un'area del tutto periferica. Non solo negli scritti etnografici, ma anche in quelli storici, demografici ecc. il periodo asburgico in particolare è stato troppo spesso messo in disparte. Emblematico è il caso di Pola che, a differenza per esempio di Trieste, non è stata quasi mai trattata da autori dell'area »tedesca« con l'attenzione che il principale porto della marina imperiale avrebbe meritato.

Nel secondo capitolo si analizza lo sviluppo della disciplina etnologica nel contesto asburgico che prende corpo nel periodo Biedermeier e si basa sulla costruzione di varie corografie (o cronache): Koch e Schmidl sono soltanto due esempi primitivi di alcune delle memorie di viaggio in cui anche l'Istria si vede coinvolta.

Non poteva mancare un doveroso omaggio al pioniere della materia: Karl von Czoernig, padre dell'etnografia istriana (e austriaca in genere) ancor prima che questa si fosse in realtà formata come disciplina autonoma. *L'Etnographie der Oesterreichischen Monarchie* e la carta etnografica rappresentano due elementi da cui i posteriori ricercatori in materia di studi etnici (non solo etnografici) sull'Istria, a cominciare dal suo coevo Adolf Ficker, non hanno potuto prescindere. Non è dunque un caso se le radici dell'etnografia istriana si formano in contemporanea con quello che è l'impianto dell'imponente apparato statistico asburgico e che il primo censimento demografico moderno del 1857, che avrebbe voluto limitarsi alle 11 »nazionalità« rispetto alle 137 etnie individuate dallo Czoernig, deve fare a meno proprio di questo elemento. Certamente non meno complessa è la situazione istriana in cui le 13 etnie identificate dallo statistico boemo continuano ad essere oggi oggetto di studio (e di meditazione) ad oltre un secolo e mezzo di distanza. L'attualità di quest'opera è sufficiente ad esternare come la situazione della nostra penisola sia più complessa di quanto alcuni »studiosi« volevano far credere nel recente passato ed altri continuano a farlo a tuttogi.

Altrettanto doverosi sono i riferimenti che l'autrice dedica ad altri due personaggi la cui opera ha in qualche modo continuato quella avviata dallo Czoernig: il primo è Rodolfo d'Asburgo, promotore e curatore dell'immenso lavoro in 24 tomi *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild*. Il 9° volume dell'opera conosciuta anche come »Kronprinzwerk«, dedicato al Litorale ed uscito nel 1891 dopo la morte dello sfortunato erede al trono, è opera – per quanto riguarda l'Istria – di Vjekoslav Spinčić. Aldilà delle omissioni e del fatto che Spinčić si concentri sulla sola componente croata e slovena, la Nikočević giudica positivo il contributo, non solo perché si tratta di un primo scritto di etnografia di cui è autore un istriano, ma anche perché il castuano rompe i luoghi comuni che andavano a crearsi circa l'Istria, nella cui popolazione gli autori coevi vedevano una popolazione ibrida senza una precisa identità. Anche ciò si inquadra nel forte connotato politico in cui viene inquadrata l'opera di Rodolfo ed in cui egli ha voluto dare spazio a tutte le etnie partendo dal presupposto che i popoli, soltanto conoscendo gli uni gli altri, potranno svilupparsi in concordia e progresso; motto che sarà poi fatto proprio un po' da tutti i maggiori esponenti della casa imperiale.

L'altro è l'etnologo Michael Haberlandt che, oltre ad essere stato il fondatore del primo museo etnografico austriaco, è stato anche il fautore della prima raccolta etnografica di oggetti dell'Istria costituita essenzialmente da elementi di ceramica, ma anche da un tipico focolare entrato poi a far parte della collezione del museo che dal 1917 ha trovato sede al Palazzo Schönborn di Vienna. In questo focolare si intrec-ciano, o meglio dire si confondono – di certo non volutamente –, elementi tipici della cucina di località urbane con quelli delle realtà rurali ed è divenuto negli anni un simbolo della miseria istriana piuttosto che una rappresentazione della sua vera identità. L'elemento dell'arretratezza e della primitività riemergono poi anche negli altri oggetti come per esempio nei costumi, in cui quelli cici si ergono a rappresentare il costume istriano. Si tratta in sostanza di insinuazioni basate su degli stereotipi secondo i quali i cici, in qualità di miserevoli contadini del povero entroterra istriano, venivano colti da Haberlandt come la popolazione più autentica dell'Istria proprio perché marginale e poi acculturata. Pur essendo stato spesso bersaglio di critiche proprio per questo suo metodo selettivo nella ricerca, specie da parte italiana (note sono le deplorazioni di Attilio Tamaro nei suoi confronti), a Haberlandt vanno comunque i meriti di aver raccolto nel museo viennese oggetti della memoria che in caso contrario sarebbero andati completamente perduti tra cui, in modo paradossale, anche quelli delle realtà cittadine venete.

Dopo essersi soffermata su tre figure essenziali a cui vengono in qualche modo attribuite le cause per il formarsi degli stereotipi che gravano sull'identità istriana, la Nikočević propone un'esaustiva rassegna di testi sull'etnografia istriana comparsa all'interno dei periodici dell'epoca nonché nella produzione cronistica e quella per scopi turistici.

All'interno delle riviste specialistiche, tra le quali occupa una posizione di rilievo la *Zeitschrift für Österreichische Volkskunde*, si possono trovare diversi contributi, in parte originali in parte rielaborazione di studi antecedenti, opera di autori di diversa estrazione professionale e geografica. Tra questi troviamo il pittore salisburghese Hans Ludwig Fischer, il germanista (nonché etnologo) sloveno Wilhelm Urbas, il »giornalista« stiriano Joseph Stradner, lo studioso di storia naturale slesiano Ludwig Karl Moser ed il meno noto A. Schück. Questi testi vengono posti sotto la lente d'ingrandimento dall'autrice che, nella maggior parte dei casi, ne individua le manchevolezze (Fischer), le abbondanti copiature (Urbas), le copiature parziali (Stradner), ma anche l'autenticità (Moser) e le intuizioni (Schück). Il medesimo trattamento viene riservato pure ai cronisti Löwenthal, Raffelsperger, Kohl, Ohswaldt, Schweiger-Lerchenfeld, Noé, Ludwig Salvator e lo stesso Stradner. Anche questi scritti sono accumunati da alcuni stereotipi; come sottolinea a più riprese la Nikočević, si tratta in molti casi di testi che ben poco hanno di scientifico ma che appaiono interessanti soprattutto alla vista del lettore austriaco »medio«, vale a dire il potenziale esploratore turistico, cui sono destinati, che poco conosce della nostra terra e delle genti che la abitano e che spesso usa identificare con una cultura minore. Cultura minore che in questi scritti è unita da un costante comune denominatore: la popolazione dei cici, in cui tutti questi scriventi vedono, per l'appunto, qualcosa di marginale e di inferiore. Interessante il fatto che questi stereotipi restano presenti anche in autori di lingua tedesca che scrivono durante la seconda guerra mondiale (Glauert), ma anche negli anni Settanta ed Ottanta del secolo scorso (Sotriffer, Waitzbauer) o soltanto di recente (Matzka).

Anche il capitolo conclusivo è dedicato all'interpretazione dei testi come per esempio quello su dove finisce il lavoro del cronista nella stesura di un diario di viaggio e dove invece inizia il lavoro scientifico dell'etnografo. Sia i cronisti sia gli etnologi trovavano comunque in Istria un terreno fertile per le loro interpretazioni. La penisola istriana veniva infatti vista come una specie di Austria-Ungheria in piccolo, il suo popolo una specie di ideale in quanto privo nel suo complesso di un'identità nazionale e perciò ibrido e multietnico: un vero modello per il futuro della monarchia.

Il libro, che esce nella collana »Identiteti / Istra u transformaciji«, presenta oltre ad un'ampia rassegna bibliografica anche un indice analitico ed uno nominativo nonché ampi riassunti in tedesco, italiano e inglese. Molto curata è la veste grafica che è opera dell'editore Aldo Kliman, che fa proprio di questo aspetto, oltre che ovviamente dei contenuti, uno dei cavalli di battaglia dei propri prodotti.

In conclusione si può dire che nelle sue accorte descrizioni ed analisi Lidija Nikočević cerca di vedere i fatti con gli occhi degli autori di allora ma non per questo rifiuta una riflessione più distaccata, vista a un secolo e più di distanza, ma per questo più profonda e immune da possibili interpretazioni di parte. Ed è proprio questo

modo di vedere i fatti che rende quest'opera preziosa non soltanto per l'etnologo o l'antropologo, ma anche per il geografo, il linguista, il demografo fino allo storico più classico. Da affermata antropologa e ricercatrice in campo etnologico l'autrice non si sofferma soltanto sulla mera descrizione dei fatti, ma tenta in ogni passaggio di compiere quel passo oltre in cui sviluppare la riflessione su quale tipo di messaggio venga effettivamente trasmesso all'utente, in questo caso il lettore. Alla fine si potrebbe concludere che il lettore ricava l'idea che le tenebre che danno il titolo all'opera sono anche le tenebre dei popoli con le quali l'Austria-Ungheria cercava di appiattire la coscienza nazionale (ma non solo nazionale) dei vari popoli di cui si componeva il suo vasto impero. L'Istria probabilmente non è stata un esempio isolato, ma sicuramente un esempio tipico. Teorie che sono state fatte proprie anche dai governi successivi a quello asburgico e sono rimaste presenti in Istria, così come in altre parti del dismesso impero, fino al rigurgito nazionalistico degli anni Novanta che ha portato alla dissoluzione della Jugoslavia che, assieme alla Cecoslovacchia – cui è toccata la medesima sorte –, costituivano guardacaso due stati nati proprio sulle ceneri della monarchia danubiana.

Dean Krmac

Barbara Širca: BABETTE: DNEVNIKI BARBARE ŠIRCA, 1849, 1850, 1851.
Žalec, Zavod za kulturo, šport in turizem, 2009, 344 str.

Omenjena knjiga je faksimile izvirnih dnevniških zapisov žalske tržanke Barbare Širca s srede 19. stoletja. Dnevniki so bili najdeni v zapuščini Barbarinega sina Friderika Širce, bolj poznanega kot skladatelja pod psvedonimom Risto Savin. Originalni zapisi so v nemškem jeziku, v knjigi pa je tudi prevod v slovenščino in spremna beseda. Zapisi so vsakodnevni in zajemajo tri leta, 1849, 1850 in 1851. V letu 1851 pa se dnevniški zapis končajo z 22. novembrom, temu naj bi botrovala nenadna smrt sina Francka.

Poleg zakoncev Barbare in Ernesta so v hiši pri Širčevih živeli še njuni otroci Mimica, Lenca in Francek, Ernestova mati Johana ter dve neporočeni svakinji, Fani in Neti. Vsakdanje življenje Barbare je bilo prepleteno z delom v trgovini, ki je njeni družini predstavljal glavni vir preživetja. V družini se ni počutila zaželeno, predvsem zaradi nenehnih sporov s taščo, k slabšemu razumevanju pa sta prav tako pomogli svakinji. Zaradi slabih medsebojnih odnosov in vedno večje moževe brezbrinosti se v dnevniških zapisih začne pojavljati Barbarina želja po odhodu oziroma po zapustitvi družine. Njen odhod ni bil pogojen samo s finančnimi sredstvi, ki jih

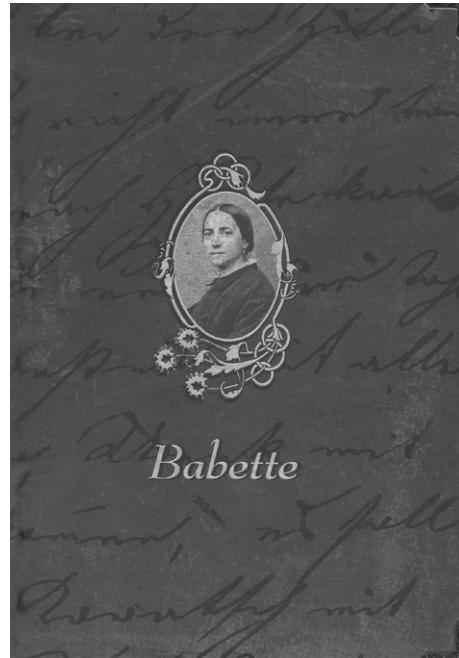
Barbara ni imela, ampak tudi s ponosom in častjo. Na tem mestu ni potrebno posebej razlagati, da je takratna družba na ločitev moža in žene gledala drugače kot danes. In ženska, ki je zapustila moža, je bila v večini primerov deležna javnega zasramovanja.

Življenje Barbare Širca pa vendar ni bilo zgolj polno žalostnih zgodb. V dnevniku vseskozi omenja odhode na ples, ki so bili zelo pomembni del družbenega udejstvovanja. Barbara se je za odhod na ples vedno lepo uredila, ne zgolj zato, da bi bila lepa in urejena, s svojo podobo in vedenjem je namreč predstavljala tudi ugled celotne družine. Kot del javnega udejstvovanja lahko štejemo tudi njene odhode k maši, ki jih skrbno zapisuje. V veri in molitvi med drugim tudi išče uteho za vsakodnevne tegobe.

Čeprav Barbara v dnevniku kar nekajkrat izrazi željo po odhodu, se to nikoli ne zgodi. K temu bi lahko botrovala tudi smrt tače Johane leta 1857. Morda so se po tem dogodku medsebojni odnosi pri Širčevih izboljšali.

Barbarini dnevniški zapisi sicer ne prikazujejo notranjega sveta kakšne intelektualne osebe, ampak nam podajo podroben opis vsakdanjega življenja osebe, ki si je morda že lela samo malce več spoštovanja. In prav takšni so v slovenskem prostoru redki in so eden izmed pomembnih zgodovinskih virov. Še posebej zanimivi so dnevniški zapisi avtoric ženskega spola, saj so v večini primerov le-te pisali moški.

Navsezadnje si lahko postavimo vprašanje, kako objektivni so Barbarini dnevniški zapisi. To pa predvsem zato, ker celotno zgodbo poznamo zgolj z njenega vidika. Če bi poznali še drugo stran zgodbe, da bi dnevnik pisala katera od svakinj, bi se lažje, ali pa morda tudi ne, opredelili, kaj je tisto, kar je resnično in kaj ne. Moramo se zavedati, da so dnevniki nekakšno skrito priběžališče avtorjev in avtoric, kamor so zapisovali tako vsakdanje kot tudi najintimnejše stvari. Iz razumevanja družbenega vzdušja v obdobju v katerem so bili dnevniki pisani, lahko rečemo, da zapisi sovpadajo z družbeno miselnostjo. Skozi anekdote iz njenega življenja se razpira tudi njeno versko, družabno življenje, njeno pasivno beleženje političnih dogodkov, za katere se meščanska ženska ni »brigala«, govori o družabnem življenju v malem trgu in njihovih meščanih, njihovih medsebojnih in medgeneracijskih odno-

sih. Predstavlja okno v svet malomeščanstva, njihovih osebnih odnosov, a tudi zgodovine kraja, kar je bil verjetno tudi prvi vzgib, da je mesto pristopilo k izdaji omenjenega vira. Knjiga je vsekakor pomemben zgodovinski vir za vse preučevalce vsakdanjega življenja, njegova objava kaže na pomembnost, ki jo tudi v slovenskem prostoru počasi dobivajo osebni zapiski posameznikov in posameznic, ki nimajo nobene literarne vrednosti. Branje priporočamo vsem učiteljem zgodovine.

Knjiga, v kateri so Barbarini dnevniški zapisi in branje le-teh, se bo sprva zdelo monotono, neprivlačno, marsikomu mogoče tudi dolgočasno. A konec koncev, ko se med branjem poskušamo vživeti v dogajanje, nas knjiga obdrži med svojimi stranmi vse do zadnje besede.

Mihela Tkavc